

LOKALE BEVOLKING KRIJGT MEER TE ZEGGEN OVER DRINKWATER

Watervoorziening in Mozambique na de overstromingen

Na de overstromingen die Mozambique begin dit jaar troffen, probeert men met man en macht de watervoorzieningen in dit land te verbeteren. Leo Stolk, programmamedewerker van Novib, was in februari in Mozambique. Hij vertelt in onderstaand verhaal hoe samen met de regionale en lokale autoriteiten gewerkt wordt aan een systeem waarbij vooral de gebruikers invloed krijgen in het beheren van schoon drinkwater.

Eén van de doelstellingen van zijn reis naar Mozambique was om een soort actieplan op te zetten met de provinciale overheden op het gebied van de watervoorziening. De Nederlandse organisatie voor internationale ontwikkelingssamenwerking is al geruime tijd bezig om in de zuidelijke provinciehoofdstad Xai-Xai een plan voor de watervoorziening op te zetten.

Leo Stolk: "Toen ik in 1984 voor het eerst in Mozambique kwam, was de drinkwatervoorziening slecht. Het koloniale verleden was nog op allerlei terreinen duidelijk voelbaar. Destijds hadden de koloniale machthebbers de rurale drinkwatervoorziening en die voor de armere wijken zeker niet hoog op het prioriteitenlijstje staan. Nadat Mozambique in 1975 onafhankelijk werd, is meer aandacht ontstaan voor de drinkwaterproblematiek. Mensen werden opgeleid en technologie werd ontwikkeld". Aanvankelijk zorgde Novib via een eigen kantoor voor financiering en technische ondersteuning van provinciale diensten en hun projecten. De laatste tien jaar coördineert de Novib via een lokale waterdeskundige de ondersteunende diensten vanuit de hoofdstad Maputo. Niet alleen de provinciale diensten werden partners van de waterprojecten, maar ook de plaatselijke niet-gouvernementele organisaties.

Vluchtelingen

In de jaren negentig werd Mozambique geteisterd door burgeroorlogen. Tijdens die oorlogen zijn veel mensen van het platteland naar de districts- en provinciehoofdsteden gemigreerd, omdat de stedelijke gebieden veilige eilandjes waren. Zo ontstond een heel andere problematiek voor

de drinkwatervoorziening. Hoe regel je de drinkwatervoorziening voor die vluchtelingen in de steden? Novib probeerde de lokale waterleidingbedrijven te steunen. In Xai-Xai was de steun in eerste instantie gericht op de drinkwatervoorziening aan de vluchtelingen die zich rond de stad vestigden. Gezien de dichtheid van de bevolking kon de drinkwatervoorziening het beste worden geregeld door de kleine drinkwatersystemen uit te breiden met tappunten in de vluchtelingenvijken.

Lokale beheerscommissies

Na gezamenlijke evaluatie met de provinciale overheden is Novib nu bezig de waterleidingsystemen buiten Xai-Xai geleidelijk over te dragen aan de lokale waterbeheerscommissies. Momenteel worden

deze systemen nog beheerd door het stedelijk waterleidingbedrijf. Maar dit waterbedrijf heeft aangegeven zich voortaan te willen concentreren op de stad zelf en zich niet meer te willen bezighouden met het beheer van de watervoorziening ver buiten de stad. Leo Stolk vindt dat acceptabel. "Het waterleidingbedrijf heeft zijn handen vol aan het in stand houden van een drinkwatersysteem in de stad. Niet alleen vergt de toevoer van water veel aandacht, ook de kwaliteit van de waterleidingen moet worden verbeterd. Het kost veel geld en energie om ook de systemen die een behoorlijk eind buiten de stad liggen, te onderhouden". "Een waterleidingbedrijf zoals dat van Xai-Xai is een technisch georiënteerd servicebedrijf, dat zich nauwelijks bezighoudt met de wensen, klachten en ideeën van de gebruikers. Het moet met een zeer beperkt budget het watersysteem in de stad onderhouden. Problemen met waterleidingen in de stad zullen natuurlijk eerder worden opgelost dan problemen die zich 60 kilometer verderop voordoen".

Novib probeert de gebruikers van het drinkwatersysteem te betrekken in het beheer. Leo Stolk: "We denken dat het watersysteem dan duurzamer kan worden gebruikt. Dit standpunt wordt voor een belangrijk deel onderbouwd door het nationale waterbeleid in Mozambique, waarin als basisprincipe wordt gehanteerd dat de gebruikers zoveel mogelijk in het waterbeheer moeten kunnen participeren als het om kleinere, rurale watersystemen gaat. Met de provinciale overheid, het waterleiding-

Vrouwen bepalen meestal hoe het water verdeeld wordt.

bedrijf in Xai-Xai en de vertegenwoordigers van de doelgroep bekijken we welke stappen ondernomen moeten worden om de reeds bestaande watervoorziening in de landelijke gebieden over te dragen aan de lokale beheerders. Het watersysteem werkt redelijk, maar er moet nog het één en ander aan verbeterd worden. Belangrijk is dat we een goed functionerend systeem niet moeten laten verpauperen om het vervolgens te vervangen door een geheel vernieuwd en politiek verantwoord watersysteem. We zoeken dus naar een manier waarbij de huidige watervoorziening blijft functioneren en de gebruikers meer zeggenschap krijgen over het beheer ervan”.

Vrouwen

Novib wil bewerkstelligen dat de gebruikers ook meer profijt krijgen van het feit dat zij het watersysteem beheren. “Alle mogelijke keuzes die je kunt maken in het rurale drinkwatersysteem moeten worden nagegaan, zoals welke technologie en welke beheersmechanismen men het beste kan hanteren. Over het algemeen zorgen de vrouwen voor het water. Nu beslissen zij wat ze willen: een put met een deksel of een put met een pomp, een put met een waterpomp of een put met een zonne-energiesysteem, gekoppeld aan de vraag wat het kost en hoeveel het gaat kosten om het aan de gang te houden. De gebruiker wordt niet meer opgezadeld met een te dure oplossing die weliswaar het systeem in stand houdt, maar de capaciteit van de gebruikers te boven gaat. Daarmee is het probleem natuurlijk niet opgelost”, volgens Stolk.

In de praktijk wordt nog weinig door de gebruikers zelf besloten. “We proberen

iedereen ervan te overtuigen dat de juiste keuze door de gebruikers moet worden gemaakt. Momenteel zijn we bezig uit te vinden wat de beste benadering is van zo’n beslissingsproces en wat de voorwaarden zijn voor een geslaagd beheer of een duurzame oplossing voor watervoorziening. De bevolking is zover dat ze niet langer alles automatisch accepteert, maar zelf ook iets te zeggen wil hebben over het drinkwater. Wij beslissen dus niet wat de beste keuze is. Gebleken is dat als vrouwen deelnemen in het beslissingsproces, oplossingen snel worden gevonden”.

Te weinig schoon water

Mozambique heeft een tekort aan schoon drinkwater. In verschillende gebieden sterven mensen als gevolg van een tekort aan schoon drinkwater. In tijden van droogte staan ook de grote rivieren droog. Tweederde van de bevolking woont in de kuststreek waar een beperkte voorraad zoet water is. De bevolking van het droge binnenland is volledig afhankelijk van de technische oplossingen voor drinkwatervoorzieningen. Het grondwater ligt op tachtig tot honderd meter diepte, zodat men vrijwel volledig afhankelijk is van oppervlaktewater.

In de regenperiode is dit jaar abnormaal veel regen gevallen. Het leidde deels tot de watersnoodramp die Mozambique teisterde. Een andere oorzaak is dat bijvoorbeeld in het stroomgebied van de rivieren veel land als landbouwgrond in gebruik is genomen, waardoor de absorptiecapaciteit afneemt.

Leo Stolk heeft tijdens zijn laatste reis naar Mozambique niet met iedereen kunnen praten die betrokken is bij het watervoorzieningsproject in Xai-Xai. In

Steeds meer dorpen in Mozambique krijgen een centraal tappunt van drinkwater.

februari heerste chaos in het land als gevolg van de overstromingen. Xai-Xai heeft hij niet kunnen bezoeken. Het water is nu gezakt. Pas enkele weken geleden kon de nationale verbinding tussen Maputo en Xai-Xai weer begaanbaar gemaakt worden. Het land krabbelt langzaam op.

Volgens Stolk was het schrijnend hoe de media met de watersnoodramp in Mozambique zijn omgegaan. Bekend is dat in het begin van de ramp een beperkt aantal helikopters beschikbaar was om mensen te redden. Totdat de BBC besloot om verschillende camerateams naar het rampgebied te sturen. Er waren inmiddels verschillende overstromingen geweest die de omvang van de ramp hadden vergroot. Nadat de beelden van de BBC op televisie werden vertoond, zijn ook andere persagentschappen naar het rampgebied getrokken om de overstromingen vast te leggen en exclusieve reportages te maken. Snel daarna kwamen hulporganisaties op gang om mensen uit het gebied te helpen. Het feit dat verslaggeving van een ramp afhangt van een redacteur van de BBC vindt Stolk eng. Aan de andere kant is er meer aandacht gevestigd op de rampzalige situatie. Daardoor zijn meer hulpacties op gang gekomen en zijn mensen gered.

“Het eerste waaraan je denkt is dat als gevolg van de watersnoodramp men helemaal opnieuw moet beginnen met de organisatie van de (drink)watervoorziening”.

Stolk gaat volgende maand terug naar Mozambique om verder te praten met de lokale waterleidingmaatschappijen en autoriteiten over waterbeheer door de gebruikers.

Tekst: Tosca Vissers
Foto's: Novib

Een drinkwaterput in de buurt van de zuidelijke provinciehoofdstad Xai-Xai, waar meer dan 100.000 mensen wonen.

